

Q. D. E. V. 17573, 478. 9
DISSERTATIO INAUGVRALIS IVRIDICA
DE 280

VI TRANSACTIONIS CONTRA MATRIMONIVM

QVAM
IN REGIA FRIDERICIANA
PRAESIDE

PERILLVSTRI DOMINO

IOANNE TOBIA CARRACH

ICTO

POTENTISS. PORVSSORVM REGI A CONSILIIIS INTIMIS

IVRIVM PROFESSORE PVBLICO ORDINARIO

INCLYTI IVRISCONSVLTORVM ORDINIS IN FRIDE-

RICIANA SENIORE ETC.

PRAECEPTORE AC FAVTORE

VSQVE AD CINERES COLENDO

PRO

SVMNIS IN VTROQVE IVRE HONORIBVS

ET PRIVILEGIIS DOCTORALIBVS

RITE CAPESSENDIS

DIE 28 MAII MDCCCLVII.

PLACIDAE ERVDITORVM DISQVSSIONI SVBMITTIT

A V C T O R

IOANNES FRIDERICVS BLANK

INSTROBVRGO-LITHVANVS.

H A M B V R G I

LITTERIS I. C. PISCATORIS, AMPLISSIMI SENATVS TYPOGRAPHI

V I R O
PERILLVSTRI ATQVE EXCELLENTISSIMO
D O M I N O
C O E L E S T I N O
K O W A L E W S K I,

SVMMI NOMINIS ICTO,
REGIAE, QVAE REGIOMONTI PORVSSORVM
FLORET, ACADEMIAE
CANCELLARIO AC DIRECTORI
SPLENDIDISSIMO,
CVRIAE REGNI PORVSSICI SACRAE
PRO-PRAESIDI,
PROVINCIAEQVE SAMBIENSIS ECCLESIASTICAE
OFFICIALI
PERQVAM EMINENTI,
INCLYTI ICTORVM IN ALBERTINA ORDINIS
PRAESIDI ORDINARIO
MAGNIFICO,
PRIMARIOQVE ANTECESSORI
LONGE CELEBERRIMO,

DOMINO AC PATRONO
BENEVOLENTISSIMO,
PRAECEPTORI AETERNVM VENERANDO.

*Vir Perillustris & Excellentissime,
Domine ac Patrone benevolentissime,
Praeceptor aeternum Venerande.*

*P*ietatis, observantiae, grataeque in TE voluntatis meae specimen exhibeo leuissimum, ubi clientelae officia publice profitendi opportunam naetus occasionem paucissimas has TVO, VIR PERILLVSTRIS, inscribo NOMINI paginas. Plurimum sane TIBI me debere, nullus dissimulo, quin potius TVI gloriae mihi dico cultum. Imbibi ex ore TVO legitimae praecepta scientiae, eas profecto doctrinas, quarum haustu solo tot iam profecerunt

runt copiarum inuictissimarum praesules, dignitate, genere ac virtute fulgentissimi, vera sagi ornamenta, quibus vnice imbuti sunt tot illustres et spectabiles in toga viri, publicas causas egregie dignissimeque agentes, tribunalium itidem summarumque curiarum tam iustitiae quam fisci et aerarii publici cura fungentium non senatores tantum praestantissimi, sed praesidium quoque et moderatorum honoribus insignes, quibus etiam tot fructi sunt antecessores doctrina pariter ac fama praecellentes. Per omne id tempus, quo Regiae Albertinae ciuis iurisprudentiae addiscendae vacauit, non alia quam TUA, PRAECEPTOR VENERANDE, in disciplina hac usum institutione mirabili me profecutus es benevolentia, saluberrimis haesitanti mihi nunquam non adfuisisti consiliis, et vbique firmissima animi in me singularis statuisti documenta. Meum itaque est, vt mentem prolixae TVAE accumulatissimaeque voluntatis memorem simul ac diligentissimum suauissimumque erga TE publice significem obsequium. Nec est, quod de faciliiori commentationem hanc TIBI dicandi venia a TE impetranda dubitem; quum argumentum eius ex iure ecclesiastico

ideoque ex iis petitum sit causis, in quibus dirimendis TV,
VIR PERILLVSTRIS, prouinciae sacrae amplissimae
magistratum optime atque magnificentissime gerens quoti-
die non sine iucunditate quadam versaris. Approbet
SVMVM NVMEN et in posterum laudatissimi TVI
procuracionem ministerii, TANTVMque VIRVM
publicae, sacrae et litterariae rei bono quam diutissime vi-
gere iubeat. TVA autem, PATRONE BENEVO-
LENTISSIME, vt porro floream gratiam, infinis a
TE maximopere peto precibus

Nomini Tuo Perillustri

Halae, XIII. Kalend. Iunius
A. G. H. R. cloccclvii.

dicatissimus deuotusque

Ioannes Fridericus Blank.

Q. D. B. V.

DISSERTATIO INAUGVRALIS IVRIDICA
DE

VI TRANSACTIONIS
CONTRA
MATRIMONIVM.

§ I.

Spinosissimarum aequae ac difficillimarum *Prooemium,*
quaestionum fertilissimas esse causas ma-
trimoniales, neminem fugit, qui Iuri
Ecclesiastico operam nauavit sedulam.

Impeditissimis quippe tricis inuolutae sunt hae causae,
inprimis, cum easdem inter alias spiritualitatis ob-
tentu clerus sibi asseruerit Pontificius, atque ex suis aesti-
mauerit hypothesibus, partim erroneis, partim pseudo-
politicis. Sane, quae ubique in Jure Canonico eminent,
Christiani amoris aliorumque officiorum cum iure per-
fecto confusio atque peruersa Sacrae Scripturae interpre-
tatio

tatio & applicatio, non potuerunt non iura hac in parte insigniter turbare, stabilito maxime ac inter capita fidei Catholicae sub haereseos nota c. 9. *X. de Haeretic. viuicomburio dignae*, videatur BURNET. *Historia Reform. Anglic. L. I. p. 44. n. 5.* relato sacramenti in matrimoniis figmento, de quo tamen mirifice dissenserunt Iuris Canonici conditores, vti vel ex SANCHEZII *Opere matrimoniali L. II.* patet, vsque dum Concilium Tridentinum *Sess. 24. de Reform. matrim. Cap. 1.* benedictionem sacerdotalem, in Sacris licet exulantem paginis, ad substantiam imaginarii huius desiderauit sacramenti. Et quid reliqui fecisset astuta Praefulis Romani clerique sectatoris libido dominandi ac immanis habendi cupido in matrimonialibus imperio legitimo, cuius causam LAVNOIUS *de Regia in matrimonium potestate* minus apte egit, subtrahendis, vnde potestas civilis valde imminuta est, Imperatorum & Regum aliorumque Principum matrimonia & quae inde dependent illius arbitrium sequi coeperunt, hierarchia singulare nacta est fulcrum, & ex dispensationibus ecclesiae Romanae, quae in illis concedendis indulgentissimam filiis fidelibus, seu qui largitionibus sacris fidem & pietatem suam liberalius probant, sese praestat matrem, diuitiae sunt auctae. Verum enim vero repurgatis sacris explosus est ille error, euanuit fictitium illud matrimoniale sacramentum, & civile negotium recte iudicatum est matrimonium B. LUTHERO in libello, qui inscribitur *Trau-Büchlein*, cuius regendi potestas ad legitimum imperium civile quasi postliminio reuersa est. Attamen nos non plane expectiuisse nos ex tricis Iuris Canonici, relicta licet sacramenti opinione, praesertim iure naturali parum culto, adeo-

adeoque, quid deceat, quid iustum, quid honestum, aut consultum sit, siue in statu naturali siue in statu ciuili, importune inuicem commixto, neque Iure Mosaiico per omnia aridente, neque Romanis legibus, quibus Iura Canonica obtiterant, in matrimonio obtinentibus, praetereaque notione de sanctitate matrimonii minus accurate formata, ac spiritali qualitate quadam eidem a nonnullis tributa, vt quasi sacramentum aliquod videretur, egregie cordati quondam conuesti sunt ICTi, praecipue in Regia hac Academia, SAMVEL STRYKIVS *Diss. de Diuortio propter insidias vitae*, I. S. STRYKIVS *de Reliquiis sacram. in matrimonial.* THOMASIVS *Diss. de Insufficiencia fundamentor. definiendi causas matrimonial.* IVST. HENN. BOEHMERVS *Dissert. praelimin. ad citat. I. S. STRYKII tractat. et in Iure Ecclesiast. Protestant. Lib. 4. passim* praeter alios ab his citatos. Certe difficile est negotium, hac in re mediam regiamque verae iustitiae seruare viam, superstitionem inter et nimiam effrenamque licentiam: nequidem enim omnia, quae Ius Canonicum habet, a recta ratione et voluntate diuina sunt aliena, sed multa ex negotii inprimis ad rempublicam bene compositam applicati fluunt indole THOMASIVS *ad LANCELOTT. Institut. Iur. Canon. Lib. 2. titulo 9. § 2. not. 250.*

§ II.

E numero intricatarum eiusmodi quaestionum *Thema.* iuris matrimonialis quoque illa est, qua ambigitur de transactione, quatenus contra matrimonium valeat. Constat haec causa ex diuersis suis capitibus, in quibus singulis ICTorum occurrunt dissensiones, aliis plus aliis minus transactioni indulgentibus: in eo tamen plerisque

B

conue-

conuenit, quod transactionem, qua matrimonium, de quo, quin vere existat, non dubitatur, dissolutum imus, inualidam iudicent, paucissimis saltem in diuersam secedentibus sententiam. Quodsi vero rem accuratiore mentis lance perpendam, adhuc aliquid in hac causa, quod etiam extremum eius articulum, transactionem indigito ad dissolutionem matrimonii vere existentis tendentem, attinet, restare videtur monendum. Quapropter *de vi transactionis contra matrimonium* specimine hoc inaugurali succincte disquirere apud animum constitui, ita vt maxime ad illud causae huius capitulum respiciam, *quod dissolutionem matrimonii vere et dubio procul existens* concernit. Hac vero in re sic procedendum esse autumo, vt exposita breuibus initio transactionis et matrimonii indole, tam ex Iure Naturali quam Posituo in Germania obtinente, inprimis ex principiis Iuris Ecclesiastici Protestantium, habita simul ratione Scripturae Sacrae meam hac in causa proferam sententiam. Cum autem pro dignitate quaestionem hanc exhaurire in praesentiarum non vacet: summatim tamen, quid mihi videatur, dicere licebit.

§ III.

*Quid
trans-
actio?*

Non immorabor igitur obseruationibus Grammaticis, de voce transactionis vna cum origine sua et significatione populari satis nota. ICtis autem praeter vulgarem vsum, ad quem etiam *L. 229. et 230. D. de V. S.* suo modo pertinent, illa venit in significatu vel

I) *generali*, vt quamuis controuersiae compositionem mutuo factam consensu denotet *LINCK. Comm. ad Decretal. Lib. I. t. 36. n. 1.* vel

II) *spe-*

II) speciali eoque eminentiori, ut sit pactio non gratuita causam decidens dubiam, secundum L. 1. D. et 2. 28. atque 38. C. de Transact., qui hoc loco praecipue ad me pertinet.

§ IV.

Quaquam animus non sit, integram transactionis materiam pertractandi, adeoque diuisiones, in quas illa deduci solet, tuto praeteruhere queam: vnicum tamen propter confectaria in disceptatione specialiori inde promanantia silentio haud praetereundum reor. Nimirum nonnulli cum Glossa ad L. 1. et 2. D. de Iureiur. transactionis sibi formant species

Quotuplex sit?

I) sententiam,

II) iusiurandum et

III) transactionem, freti citatis LL. vna cum L. 1. § 12. D. ad Sct. Tertull. et L. 229. et 230. D. de V. S.

Sed sola legum harum inspectio monstrat, palam misceri significatum popularem atque generalem cum speciali, de quibus § 3. expositum, conf. CONNAN. Commentar. Lib. V. cap. 6. num. 1. Equidem I) sententiam I. R. transactionem sensu illo generali sapere, inde quidem admitti potest, quod I. R. quondam iudex pedaneus partium consensu addiceretur formula a praetore impetrata, ideoque litis contestatio quasi contractus haberetur, et litigatores in sententiam iudicis consensuisse viderentur: atque hinc ad *transacta finitaque* referuntur a PAVLO iudicio terminata in L. 229. et 230. D. de V. S. Mutato autem nouiore I. R. processu sublatoque iudicum et magistratuum discrimine vna cum formulis a praetore impetrandis, quin exulantibus plane

B 2

istis

istis principiis in Iure Canonico et Germanico, *terminata iudicio* cum *sententia* ad transactionem, ceu controuersiae compositionem mutuo factam consensu, perperam referes. Oportunius forsân huc redibit *compromissum* vna cum *laudo* arbitri illud sequente. Deinde 2) *iusiurandum* quod attinet, hoc *transactionis speciem continet*, secundum eundem PAVLVM in *L. 2. D. de Iureiur.* hoc scilicet sensu, vr similitudinem quandam transactionis habeat, quatenus consensu litigatorum id, quod conditione delata iuratur, inter eos pro vero habetur, adeoque facti controuersia apprime isto partium consensu deciditur. De 3) *transactio*ne, quod illa in significato speciali eoque eminentiori veniat in citatis *LL. 229 et 230. D. de V. S.* eaque ad me pertineat, per se clarum est. Quousque tamen et transactionis et compromissi et iurisiurandi delationis eadem est ratio, *eiusque etiam cum transactione compromissum ac iusiurandum eodem veniet censu.*

§ V.

*Axiomata
de trans-
actione.*

Liquet ex propositis § 3. transactionem speciali sensu sumtam 1) a caeteris pactionibus in eo differre, quod 1) eadem *causa dubia* et quidem 2) *non gratis decidatur*. Quapropter transactio non est, si vel α) certi iuris fiat remissio, vel β) dubia quoque causa gratuita finiatur conuentione. Interea tamen, γ) siue de re certa siue de causa dubia inita liberalis eiusmodi pactio, quamquam non sit transactio, suis non destituitur viribus; sed donationis vel alius conuentionis modo valere poterit *L. 1. D. de Transact.*: nisi forsân δ) ratio legis cuiusdam transactioni aduersantis ita late pateat, vr etiam istis officiat pactionibus; quibus fraus legi minime fieri debet. Ex aduerso

verfo, ε) si talis appareat deliberato a partibus conuentio celebrata animo, in quam definitio transactionis eminenti sensu sumtae cadit, negotium dubio procul pro transactione tali habendum et eiusdem iure aestimandum erit, quocunque nomine paciscentes illud insigniuerint, ac licet vel maxime donationis verbo per abusum illud notauerint: in conuentionibus enim contrahentium voluntatem potius, quam verba spectari placuit, secundum PAPINIANVM in *L. 219. D. de V. S.* Vnde agitata quondam lite inter quasdam personas et rerum eximiae dignitatis sui ingenii hominem atque hoc tandem speciem, quod malam tuitus esset causam, adeoque transactionis nomen auersante hasque compositionis amicabilem offerente conditiones, vt summam quandam donare vellet aduersariis, quo a lite difficillima et inextricabili desisterent omnique renunciarent praetensioni, his taedio litis sumtuosae captis PERILL. DNVS PRAESES suafor exstitit, vt conditiones acciperent, quod consilium tres eorum partes felici successu secutae sunt, confectoque super hac conuentione instrumento, quod sibi debebatur obtinuerunt, quarta vero pars eorum has pacis conditiones initio quidem respuerat, sed mutato postea consilio flagitabat, vt sibi quoque summa oblata pro sua donaretur parte sub conditione desistendi a lite, quo tandem facto omnis extincta fuit controuersia. II) Quemadmodum autem omne pactum, quod efficacia gaudere debet sua, supponit obiectum paciscentium arbitrio suppositum: ita facile intelligitur, idem non minus requirere transactionem, alias sua destitutam virtute. An vero matrimonium eiusque sublatio huc pertineat, vel non, inspecta matrimonii indole demum apparebit.

§ VI.

Quid ma-
trimo-
nium?

Hoc variam meretur contemplationem pro diu-
sitate Iuris Naturalis siue in statu naturali siue in appli-
catione ad statum ciuilem considerati, et Iuris Positiui
in republica bene composita, inprimis Christiana. Sane
mihi ex Iure Naturae et quidem in statu naturali rem
perpendenti discrimen videtur occurrere inter matri-
monium, vt societatem respectu finis simplicem, et com-
positam.

I) Illo casu erit *societas stabilis maris et foeminae inita
sobolis procreandae causa:*

II) hoc autem casu est *societas stabilis maris et foeminae
inita sobolis procreandae et mutui adiutorii causa.*

Cauere igitur 1) ne de Iure naturali vel α) concubinatum,
vel β) stuprum, vel γ) scortationem cum matrimonio,
entia utroque respectu satis distincta, confundas. Quem-
admodum enim iste in stabili societate neutiquam consi-
stir, coniunctionem licet maris et foeminae continuatam
sobolis procreandae causa continens, sed vel ex potestate
dominica imperatur vel precario initur cum foemina fa-
mulante magis mari quam consorte eius, mutuo insuper
deficiente adiutorio: ita illud cum hac nec societatem
continet, nec sobolis procreationem pro fine habet, sed
in vno vel altero actu coitus libidinosi aut furtiui aut
promiscui consistit. Caeterum 2) cum in Iur. Natur.
quid iustum sit, quidue deceat et honestum sit, differat,
atque his saepe modum accipiat et temperetur, in re-
publica quoque omnia ad communem eius salutem com-
poni debeant, adeoque id agendum sit, ne publica in-
honestate commodo reipublicae imprimis CHRISTO ad-
dictae officiarur: facile liquet, 3) ad officium boni Princi-
pis

pis pertinere curam, vt exulet scortationis et stupri inhonestas, imo etiam concubinatus imperfectio; 4) exaduerso vt solum obtineat matrimonium longe perfectius illo, 5) idque cum mutuo adiutorio coniunctum, aequae ac, quantum fieri potest, sit perpetuum, et 7) quo rectius a reliquo coitu inordinato haud probando discernatur, ac familiarum iura ac onera sint certa, publice, praescripta quadam forma rationabili, declareretur, quod in statu naturali decentis consilii magis quam perfectae obligationis est. Quibus positis,

III) in republica tali matrimonium est *societas maris et foeminae indiuidua legitime declarata ad sobolis procreationem mutuumque inita adiutorium.*

Vnde 1) coniunctio maris et foeminae deficiente legitima illa declaratione concubinatus, neutiquam matrimonium, iudicatur; quippe 2) ille praeter dicta supra sub numero II. I. hac solenni publicatione aequae ac 3) ciuilibus effectibus in communicanda dignitate et successione cum concubina et liberis ex eadem natis destituitur, quibus matrimonium gaudet. Eoque iure 4) Germania merito vitur, siue purioribus sacris addictos siue Pontificis Romani asseclas respiciamus. Quae praeterea 5) per quasdam regiones communionem bonorum simulque aeris alieni inter coniuges alit, nisi 6) coniugibus per pacta dotalia aliud placuerit, idque publice declarauerint, alibi vero 7) neglectae communionis bonorum fover saltem reliquias.

§ VII.

Intelligitur ex his 1) I. N. stricto etiam matrimo- *De matrimo-
nium indefinite in initum in statu naturali seu extra rem-
nionio I. N.
publicam mutuo consensu praesumpto esse perpetuum. perpetuo
Vix vel dissolu-*

bili in statu naturali Vix enim praesumenda est foemina libera consensisse in eiusmodi connubiale consortium, ex quo virginitate *axiom. 1)* perditam, formae iactura facta, viribus corporis puerperio attritis, quouis momento citra iustam causam exturbari inque infelicem detrudi possit conditionem: nisi vel expresse aliud actum sit, vel specialiores fortioresque intercedant praesumptiones. Quod cum mari non possit non esse cognitum, omnino efficit huius quoque consensum in matrimonium perpetuum. Et cum iura debeant esse reciproca, inde fluit, foeminam indefinita coniugio sociatam marito pariter se in perpetuum mutuo consensu praesumpto obligavisse. Augetur illa praesumptio, si vel utraque, vel altera saltem pars, altera non ignorante, persuasionem habeat matrimonii necessario perpetui. Quod si vero *2)* praeterea consideremus, quid deceat, quid honestum, quid consultum sit, vix quisquam ambiget, quod longe decentius et honestius sit, quodque educationi sobolis valde consultius sit connubium perpetuum quam consortium precarium. Id autem *3)* persè patet, fidem esse seruandam, si verum coniuges ediderint consensum in perpetuum matrimonium. Plane *axiom. 4)* distat in hoc, quod in transitu monemus, ad auertenda dubia, societas coniugalis ab aliis societatibus subiecto, obiecto, sine prorsus diuerso longe distinctis. Caeterum *5)* si matrimonium ad tempus definitum sit contractum, fides data ad tempus seruanda est determinatum. *axiom. 6)* Protinus sequitur *6)* altera parte inuita citra iustam causam solui non posse matrimonium vel perpetuum vel ad certum tempus contractum eo nondum elapso: sed iniustum esse diuortium vel repudium tale, si vel maxime Imperantes, Iuri Naturali etiam in libertatis suae statu obnoxii,

noxii, eiusmodi quid suscipiant. Quae vero sit 7) iusta *axiom. 7)*
repudii causa in matrimonio tam perpetuo quam tempo-
rario valide contracto, nam de matrimonio nullitatis vitio
laborante facile statuitur, ex ipsa matrimonii indole § 6.
n. I. II. exposita cognoscitur. Cum enim matrimonium
sit societas praestationes habens successivas ad finem suum
specialem obtinendum, palam est, id omne ius diuertendi
tribuere, quod finem matrimonii in perpetuum evertit.
Siquidem nec in hoc consortio clausula, rebus sic stanti-
bus, exulat. Quamvis iterum officia decori et honesti
aliud saepe suadeant, atque non raro consultum sit, hac
quoque in parte aliquid de iure suo remittere. Ex ad-
verso autem 8) consortium hoc, vt mutuo subsistit con- *axiom. 8)*
sensu, ita quoque mutua voluntate contraria iuste dissol-
uitur, causa, quantum ad praecepta iusti attinet, soli con-
iugum arbitrio relicta: et licet aliquando parum hone-
ste illud fiat, decori et honesti obligatio, etsi nobilissi-
ma, interna tamen imperfectaque solum est vi externae
coactionis destituta. Nullus igitur dubito 9) quin trans- *axiom. 9)*
actio adversans matrimonio iure valeat eodem, siue ad
sponsalia dirimenda cedat, siue matrimonium, de cuius
valore vel disceptatur vel certe constat, eadem tollatur,
siue partes de iustitia causae siue de existentia eius in fa-
cto altercentur.

§ VIII.

Quodsi haec ad statum civilem seu rempublicam *De eodem*
conuertamus, inde, imprimis ex dictis § 6. *n. II. 2. 4. 5. in statu ci-*
6. 7. et n. III. 1. 3. 5. 6. atque 7. manifestum erit, 1) in repu- *nili ax. 1)*
blica eo magis id agendum esse, vt matrimonium, quous-
que fieri potest, sit perpetuum coniugesque sibi inuicem
polliceantur fidem perpetuam, et mutuuum adiutorium
perpe-

C

perpetuum in casibus etiam fortuitis aduersis, neutiquam vero pro lubitu atque priuata illud dissoluant auctoritate: quo minus conuenit, priuatim inire connubium, et quo magis incerta inde familiarum iura atque onera, etiam respectu creditorum aeris alieni coniugalis, fierent. Et quanta, quaeso, prolis oriretur incertitudo, si homines leuissimi animi nunc huic nunc alii personae iungerentur, inprimis si respiciamus tempora, ex quibus partus vel ad prioris vel ad posterioris mariti familiam refertur, legalia eo ipso saepissime turbanda, quantum inde caperet detrimentum sobolis educatio, quae reipublicae, cuius maxima pars consistit ex coniugibus, nasceretur confusio, si discordia quaeuis suborta sufficeret efficiendo diuortio, cuius ipsos diuertentes mox poeniteret, cum amantium irae saepe sint amoris redintegratio, quam denique publicam turpitudinem desultorium eiusmodi gigneret consortium? vt de officiis Christianorum in praesentiarum nihil dicam. Necessesse igitur sit,

axiom. 2.) 2) vt iudicium adeat, qui diuortium flagitat: 3) illud autem minime praecipit ad diuortium ruat temerarium, sed per gradus procedat, atque ante omnia aliis remediis, utpote serua exhortatione, aliquando etiam carcere, multa similiae praepiudicio, pro qualitate personarum earumque malitia, coniuges in ordinem redigere tentet.

axiom. 4.) Si vero 4) frustranea haec omnia sint reddita, adeoque desperandum prorsus sit de animorum reconciliatione: indulgendum est diuortio, coniuge altero licet inuito, ad maiora mala euitanda, ex causa quauis, quae sub § 7. ax. 7. comprehenditur. Etenim, quod decet, quod honestum est, neque absoluta obtinebitur coactione violenta, medio subinde conciliandi amoris coniugalis et periculi

riculi ab hoc arctissimo consortio animorum coniunctio-
nem requirente auerruncandi inepto, neque decorum et
honestum manet, quod cum iniustitia coniunctum est,
neque reipublicae conducit, quod maiora eidem infer-
mala, sed illa quoque ex pluribus malis necessariis mi-
nus eligere tenetur. Caetera autem *axiomate 1. huius §.*
contenta partim ad dissolutionem auctoritate publica in-
dulgentiam non spectant, partim iisdem reponi possunt
dicta § 7. *ax. 7.* partim iudicis prouisione incommodis
ex diuortio fluentibus obuiam eundum, praesertim in-
terdicendo vxori secundis nuptiis, vsque dum pepere-
rit, vel certum sit eandem non esse grauidam, quamuis
diuturnitas litis de diuortio, quae serius finitur, quam
partus editur, dubium reddat inane, partim eodem sese
habent modo, ac si per mortem alterutrius coniugis ma-
trimonium expirasset, partim denique pro casu aduerso
communiter ferendo haberi nequeunt admissa coniugis
siue dolosa siue culposa fini matrimoniorum aduersan-
tia. Quapropter 5) existimo, si coram magistratu lis *axiom. 5)*
agretur siue de efficacia sponsaliorum, siue de existentia
veri matrimonii, siue de huius dissolutione, atque vel su-
per facto vel super iure dubio intricata nascatur discepta-
tio, deficiente omni collusionis suspitione, urgente ta-
men utroque coniuge diuortium sprete admonitione pro
conciliatione animorum implacabili flagrantium odio,
aliisque remediis frustratis, tandem, ad maiora mala cui-
fanda, concedendam esse transactionem, qua matrimo-
nium tollitur. Id minus dubium mihi videtur, 6) quod *axiom. 6)*
coniuges priuato ausu mutua voluntate a thoro et mensa
seiuungere se possint, subsistente caeterum matrimonio,
vt itaque spes adhuc sit, fore, vt consortium plene redin-
tegre-

regretur: quippe qua in re nec reipublicae nec aliorum
 interest.

§ IX.

*De transac-
 tione con-
 tra matri-
 monium ex
 I. Mosaico.*

Accedamus nunc ad Iura Positiua, quae cum nostra
 nexum habent Iurisprudencia, et quidem initio lustre-
 mus paucis, quid ex Iure Mosaico de transactione con-
 tra matrimonium sit dicendum. Diserte quidem de hac
 materia nihil disposuit Diuinus legislator: nec opus fuit
 hac in parte singulari sanctione pro indole matrimonio-
 rum Iudaicorum. Sane cum Ius Mosaicum indulserit
 diuortium Hebraeis ob grauem causam quamcunque in-
 uitro licet altero coniuge, *Deuter. c. XXIV. v. 1.* modo da-
 retur vxori libellus repudii seu apocha, citra eiusmodi
 legitimam declarationem non exturbandae, quo de ma-
 trimonii dissolutione publice constet, ea probari, atque
 mulier sine metu adulterii committendi ad alia transire
 queat vota, vnde Iudaei adhuc valde scrupulosi sunt cir-
 ca formam libellorum repudii, quam causam expendit
 PERILL. D. N. PRAESES in *Diurnis Halensibus Anno 1753.*
num. 42. et 43. facile est ad intelligendum quod bona gra-
 tia, adeoque etiam mediante transactione, matrimonium
 potuerit dirimi Iure illo, si vxori apocha tali prospicere-
 tur, atque sic publica dissolutionis declaratione obuiam
 iretur incommodis alias ex dissolutione metuendis: na-
 turalis quippe ratio docet, non debere cui plus licet,
 quod minus est, non licere. Quae vero sit diuortii Iu-
 daici et matrimoniorum Iudaicorum per transactionem
 dissoluendorum conditio hodierna sub republica Chri-
 stiana, oportunius ex infra dicendis apparebit.

§ X.

*De Iure Ro-
 mano.*

Transeamus protinus ad Ius Romanum. Hoc au-
 tem

tem de prohibita contra matrimonium transactione nihil
speciatim sanxit. Et quidni permissum fuisset eiusmodi
transactione tollere matrimonium, quod bona gratia
seu mutua voluntate coniugum dissolui poterat *L. 6.
D. de Diuort. et repud. L. 32. § 10. L. 60. § 1. L. 62. pr. et
L. 64. D. de Donat. int. vir. et vxor. Nou. 140. praef. et c. 1.*
imo quod, nisi confarreatae vel coemtae essent nuptiae,
altera parte inuita ex quauis causa dirimi posse persua-
sum sibi habebant ICri Romani, quasi eidem aeque ac
alii cuius societati indefinite inita ab altera parte sola
renunciari posset, minus apte arbitantes: quamquam
solennitatem quandam requireret coniugii dissolutio, ita
vt nuptiae confarreatae diffarreatione, coemtae remanci-
patione, reliquae adhibitis testibus verbisque solennibus
aut libello repudii facta declaratione dirimerentur *L. I.
§ 1. et ult. L. 7. et 9. D. de Diuort. et repud. Nou. 140. c. 1.*
HEINECC. Syntagm. Antiquit. Rom. Lib. I. Adpend. § 41.
RAD. FORNER. Ker. quotid. I. 9. Et quamuis postea IM-
PERATORES Christiani THEODOSIVS ET VALENTINIA-
NVS *L. 8 § 2. et 3. C. de Repud. atque ANASTASIUS L. 9. C.
eod. tandem IVSTINIANVS L. 10. et 11. § 2. C. eod. Nou. 22.
c. 6. seqq. Nou. 117. c. 8. 9. 10.* non solum diuortium, quod
altero coniuge inuito suscipitur, ad certas restrinxerint
causas, sed IVSTINIANVS quoque *Nou. 117. c. 10. et Nou.
134. c. 11.* diuortium bona gratia fieri prohibuerit, nisi ca-
stitatis concupiscentia coniuges hoc fecerint: IVSTINVS
II. tamen, quippe qui impossibile iudicauit, vt omnia
matrimonia ita fortunata sint, ne coniuges citra iustam
causam dissoluendi matrimonii a se inuicem recedant, at-
que vt in tanta multitudine non aliquae atroces irrecon-
ciliabilesque inimicitiae incidant, antiquum ius iterum
C 3 resti-

restituit, vt scilicet matrimonia, sicuti *mutua affectio eadem conficit*, ita merito *diuersa voluntas per consensum dirimat*, modo *hanc nisi repudii libelli satis declarent Nou. 140. praef. et c. 1.* His positis non video, quid de Iure Romano valori transactionis contra matrimonium obstare queat. Certe opitulatur Latii Iura transactioni ad dissolutionem matrimonii tendenti, dum donationibus assistunt inter coniuges diuortii causa factis, cum saepe eueniret, vt propter sacerdotium, vel etiam sterilitatem, vel senectutem, aut valetudinem, aut militiam, satis commode retineri matrimonium non possit *L. 60. § 1. L. 62. L. 63. pr. et L. 64. D. de Donat. inter vir. et vxor.*

§ XI.

De Iure Canonico.

In alia omnia vero iuit Ius Canonicum, quanquam in multis aegre cohaerens. Etenim 1) sponsalibus de futuro sacramenti auctoritatem deesse, iam ante Concilium Tridentinum inter alia efficitur ex *c. 5. X. de Digam. non ordin.* Interea tamen Pontifex ALEXANDER III. circa annum 1180. voluit, et sponsus, qui talia sponsalia iureiurando corroborauit, refractarius, de fide seruanda monendus, et, si non acquieuerit monitis, ecclesiastica censura compellendus sit, nisi rationabilis causa obstiterit; *c. 10. X. de Sponsal. et matrim.* Sed cum Pontifex ille modum censurae ecclesiasticae nullum definiuerit; paulo post, scilicet circa annum 1181, consultus, qua censura vtendum sit aduersus sponsam eiusmodi contumacem, Pontifex LVCIVS III. *c. 17. X. eod.* respondit, *quod cum libera debeant esse matrimonia, monenda est potius quam cogenda; cum coactiones difficiles soleant exitus frequenter habere: qua decretali huius Papae antecessoris eius sanctio-*

functioni in *cit. c. 10.* contentae reuera est derogatum.
Quin 2) transactioni, qua sponsalia de futuro, etiam *moment. 2.*
si pure et sine omni conditione fidem dederint despon-
sati, dissoluuntur, Pontifex INNOCENTIVS III. circa
annum 1212. eo ipso indulgit, dum *c. 2. X. eod.* decre-
uit *commonendi sunt et omnibus modis inducendi, vt
praestitam fidem obseruent. Si autem se ad inuicem ad-
mittere noluerint, NE FORTE DETERIVS INDE
CONTINGAT, VT TALEM SCILICET DVCAT,
QVAM ODIIO HABET, videtur, quod AD INSTAR
EORVM, QVI SOCIETATEM INTERPOSITIONE
FIDEI CONTRAHVNT, ET POSTEA EANDEM
SIBI REMITTVNT, hoc possit in patientia tolerari:*
perinde enim est, siue remissio illa fiat gratis, siue non.
Caeterum ipsa verborum indoles, totus eorum con-
textus, nec non ratio dispositionis huius iuncta illa
LV CII III. in *c. 17. cit.* liquido indigitat, quod formula illa,
et omnibus modis inducendi, neutrquam de censura qua-
dam ecclesiastica, multo minus de alia quadam coactio-
ne violenta per carcerem vel multam, accipi debeat,
sed id saltem sibi velit, *vt in seria exhortatione nihil fa-
ciendum sit reliqui*, quo commoueantur desponsati, vt
in amore mutuo fideque promissa persistant. Nihilo-
minus 3) auaritia cleri, praecipue Officialium Episco-*moment. 3.*
paliu[m] vterius processit, quippe qui desponsatos, qui-
bus mutua voluntate a sponsalibus etiam de futuro re-
cedere indulerunt, arrhis multarunt. Iniquitatem
hanc Ordines Imperii Germanici conquesti sunt inter
centum grauamina in comitiis Norimbergensibus anno
1522. Legato Pontificis exhibita *grauamine 69*, cuius re-
nor apud GOLDASTVM *Reichs-Satzung. P. II. pag. 211.* hic
est: *So Mann- und Weibspersonen von wegen der heiligen
Ehe*

Ehe mit einander dermassen handeln, daß sie sich versehen, es soll zwischen ihnen ein Ehe seyn, und darumb ihr eines dem andern Kleyder, Kleinot, oder anders zu behalten gibt, und alsdann der Ehe halben streitig, auch von dem Official derhalben geschieden werden, wil er ein unbillich Interesse haben, alles das, was eins dem andern zu behalten geben hat, das doch wider alle Recht, alle Erbarkeit und Billigkeit ist, vide EIVSDEM Confit. Imp. Tom. vn. p. 456. sqq. EIVSDEM Statut. et Rescript. Imp. p. 36. sqq. HORTLEDER von den Ursachen des Teutschen Krieges Tom. I. Lib. I. c. 1. num. 90. Tom. II. Lib. IV. c. 9. num. 10. vt et Simon. Curiae Rom. in Comit. Norimbergens. anno 1522. Oratori Pontif. proposit. Francof.

moment. 4. 1612. Sponsaliorum 4) autem de praesenti per transactionem aequae ut gratuitam eorundam dissolutionem eo magis reprobatur Ius Pontificium, quo magis illa olim pro sacramento matrimonii habita fuerunt indissolubili cap. 22. et 31. X. de Sponsal. et matrim. c. 3. X. de Spons. duor. c. 14. X. de Conuers. coniug. Sed postquam Consilium Tridentinum § 1. citatum dissentium Canonistarum circa formam et initium sacramenti matrimonialis sui ita decidit, ut irritum statuerit matrimonium, quod non praesente paroco contrahitur, frustranea haec sunt, nec Pontificiis amplius supersunt sponsalia sua de praesenti, quae quondam finxerant, nec vlla sponsalia dici possunt indissolubilia voluntate mutua, nec quicquam obstat transactioni eadem, quae verbis de praesenti inita sunt, dirimenti, sed potius haec ad amussim dictorum numero 2. huius §. diiudicari debet. Ipsum vero matrimonium quod attinet, aut constat, illud vere existere, moment. 5. aut non. Hoc casu, 5) si causa ita intricata sit, ut legitima probatio non appareat, ius Canonicum transactioni contra

contra matrimonium aduersari, mihi non videtur propter c. 2. X. de Clandestina desponsatione: siquidem Pontifex ALEXANDER III. ab Episcopo quodam rogatus, ut de clandestinis matrimoniis dispensaret (id est, disponeret) circa annum 1180. respondit: *non videmus quae dispensatio (i. e. dispositio) super his sit. Si enim matrimonia tam occulte contrahuntur, quod exinde legitima probatio non appareat; ii, qui ea contrahunt, ab ecclesia non sunt aliquatenus compellendi*, scilicet ut matrimonium inter eos sit, hique illud publicent, uti ex textu verbis sequentibus: *Verum si personae contrahentium haec voluerint publicare, nisi rationabilis causa praepediat, ab ecclesia recipienda sunt et comprobanda, tanquam a principio in ecclesiae conspectu contracta*, quae nihil de receptione personarum habent, sed de receptione et comprobatione matrimonii ab ecclesia tractant, discere licet; adeoque opus non est, ut cum PITHOËIS in hoc textu loco vocis *compellendi* substituamus verbum *repellendi*. Illo vero casu, nimirum 6) si constet, verum existere inter partes matrimonii, transactionem, quae ad dissolutionem matrimonii tendit, Ius Canonicum penitus reiecit, atque ex persuasione de auctoritate sacramenti matrimonialis prohibitionem huiusmodi transactionis eousque extendit, ut de infidelium matrimoniis idem statueret c. vlt. X. de Transact. Et quomodo illud aliter se habere poruisset? postquam ex opinione ista matrimonium ita indissolubile iudicauit, ut, nequidem ob adulterium, totale admittat diuortium, SERVATORIS nostri praeceptum apud MATTHAËVM c. XLX. v. 9. vel ad separationem a thoro et mensa, vel ad adulterium spirituale, seu infidelitatem, ut coniux fidelis infideli sine scandalo cohabitare

D
nequeat,

nequeat, tantum restringens. Quamobrem Pontifex HONORIVS III. circa annum 1220. IOANNI ex gente DE COLVMA, obseruante GANZALEZIO TELLEZIO *Commentar. ad cit. cap. vlt.* Cardinali Presbytero tituli Sanctae Praxedis Legato a Latere ad IMPERATOREM Orientis Constantinopolitanum tunc temporis Latinis ritibus addictum Occidentali natum gente PETRVM ALTISSIODORENSEM, postea ad eius successorem filium ROBERTVM, cum Graecus IMPERATOR IOANNES III. DVCAS, pulsus eius antecessoribus Constantinopoli a Latinis, sedem suam Nicaeae haberet, de quibus vide MARQVARDI FREHERI *Chronologiam continuatam Imperii vtriusque*, misso, a barbaris infestissimis ab initio male excepto, tandem autem a periculis vitae liberato inque legatione sua persistenti atque de Graecorum sub ditione IMPERATORIS Constantinopolitani constitutorum vitiis, et inter haec, quod *laici Graeci uxores suas secundum motum propriae voluntatis dimittere, alius superducere non vererentur*, querenti, et, quid faciendum, consulenti respondit, tempori inferuiens homines sibi conciliaturus atque hierarchiam suam ibidem stabiliturus, posse eundem etiam ad componendum interponere partes suas, et interdum aliquid seueritati detrudere, exceptis casibus, *qui compositionis seu dispensationis remedium non admittunt, utpote CONIUGII SACRAMENTVM, quod cum non solum apud Latinos et Graecos, sed etiam apud fideles et infideles existat, a seueritate canonica circa illud recedere non licebit*, conferatur praeter citatum GONZALEZIVM WAGNERECK *Comment. ad Decretal. ad hunc textum*. Tanti enim interesse sua, ne quid a seueritate imperii sui, ad quod matrimonium sacramenti prorsus indissolubilis praetextu raptum erat, remitterent, Romani existimarunt Praefules, vt porius passim

passi sint, integrum Angliae Regnum occasione diuortii REGIS HENRICI VIII. potestati eorum se subduxisse, quam agnoscere et approbare voluerint sententiam iudicum a REGE in hac causa constitutorum, ex BURNETI *Historia reformationis Anglicanae P. I. Lib. 2.* monstrauit THOMASIVS ad LANCELOTTI *Instit. Iur. Canon. L. II. Tit. IX. § 2. not. 250.* vbi et dissensum Canonistarum circa sacramentum in matrimonio infidelium ad § 3. not. 254. indicauit; quae opinio sacramenti in tali matrimonio post Concilium Tridentinum, ad eius substantiam declarationem coram parrocho competente requirens, amplius consistere nequit.

§ XII.

Succedat tandem, quid de Iure Ecclesiastico Protestantium sit dicendum. Cum vero hac in parte scripta quadam *De Iure Protestan-* lege ecclesiastica generali destituamur, Aug. Confessione *tium.* hac de re, principio Pontificio scilicet de sacramento matrimoniali, filente et Apologia Confessionis huius *art. 7.* sententiam suam non satis clare dicente: ex analogia fidei purioris aliisque liberis symbolicis et scriptis atque ex principiorum iuris consensu de hac quaestione statuendum erit. Nimirum I) id certum est, quod citata Apo- *axiom. I.)* logia matrimonium e sacramentorum proprie dictorum numero omiserit, et matrimonium saltem alio sensu sacramentum dici posse indulserit, B. LVTHERVS autem in vtroque Catechismo praeter Baptismum et Sacram Coenam nullam admiserit sacramentum, imo in Catechismo minore et libello, qui inscribitur *Trau-Büchlein*, matrimonium diserte *ein weltlich Geschäft* appellauerit: neque EVNDEM in fine huius libelli matrimonium, sed ipsam

CHRISTI et Ecclesiae suae vnionem, secundum B. APOSTOLI PAULI mentem *ad Ephes. V. v. 32.*, sacramentum seu mysterium nominasse, monuit THOMASIVS *ad LANCEOTTI Instit. Iur. Canon. Lib. II. Tit. IX. § 2. not. 250.* idque apparet luculentissime ex nota B. LVTHERI citato textui subiecta in *Bibliis Wittebergae anno 1670. a Wustio in 4to editis.* Maxime MARTIN. CHEMNITIVS cum in *locis Theologicis art. de Sacramentis P. III. p. 143.* tum in *Examine Concil. Trident. P. II. p. 3. seq. p. 148. seq. et p. 419. seq.* matrimonium e numero sacramentorum proprie dictorum extrahit: quam sententiam merito amplexi sunt Euange-
*axiom. II.)*lici aequae ac Reformati. Consequitur exinde, II) quod, corrumpente hoc principio, corrumpantur principata omnia seu conclusiones in iure matrimoniali ex eo deductae, quae illi propriae sunt, ut iustitia earundem aliunde deriuari neque-
*axiom. III)*at. Neque III) mihi videtur ex APOSTOLI PAULI verbis *cit. epist. ad Ephes. c. V. v. 32.* erui posse typus quidam vnionis CHRISTI cum fidelibus in matrimonio latens? quippe totum illud caput nihil indigitat, quam comparisonem, quae ultra tertium suum comparationis extendi nequit, illustrationis gratia inter vnionem SALVATORIS nostri cum ecclesia, seu sua sponsa, et inter matrimonium institutam, quod inter coniuges rixosos subsistens ineptissimi-
*axiom. IV)*mus esset typus. Neque IV) CARPZOVII in *Iurispr. Confessorial. Lib. II. Def. 21. n. 7.* quod matrimonio character spiritualis imprimatur, vnde esset de causis spiritualibus, sententia, a SAM. STRYKIO *Diff. de Dissens. Sponsaliti. Sect. III. § 18.* confutata, ibidem praesidium inuenit. Sanctitati
*axiom. V)*tem V) porro matrimonii quod attinet, aliam non deprehendo, quam quod matrimonium rationabili modo contractum sanctitati voluntatis Diuinae neququam aduersetur,

setur, sed ab ipso DEO institutum sit. Ex quibus VI) li-
axiom. VI) quer, nec typum illum, nec characterem spiritualem par-
tem habere in praesenti quaestione iuris matrimonialis
enucleanda, nec sanctitatem illam ius matrimoniale con-
ficere. Restat potius VII) quod praecipue ratio habenda
ax. VII) sit propositorum supra § 8. et § 9. 10. ac II. quous scilicet.
Iuris Mosaiici et Romani indulgentiae atque Iuri Canonico
cum § 8. convenit. Quapropter VIII) de matrimonio
ax. VIII) perpetuo et eiusdem dissolutione ibidem dicta etiam inter
Protestantes repetenda sunt; ita vt in primis in dirimendis
matrimonii seria exhortatione ex praeceptis CHRISTI et
APOSTOLORVM EIVS officia Christianis coniugibus in-
cumbentia partibus exponantur, ac haec de iisdem obser-
vandis sollicitate admoneantur, et pro re nata aliis quoque
mediis congruis ab iniquo proposito pars contumax reuo-
cetur, adeo vt huic, qui iusta diuortii ratione destituitur et
ipse odii implacabilis causa est, minetur iudex in causam
perseuerantis contumaciae iacturam lucrorum matrimo-
nialium, quae ex Iure Romano coniugem desertorem vel
iniustum facientem diuortium manet: quibus frustra ten-
tatis, urgente vel altera vel vtraque parte, dissolutioni matri-
monii secundum cordis duritiam magis indulgere, quam
negando eandem maioribus malis occasionem dare, decet.
Et quamvis firmiter persuasus sim, CHRISTVM *Matth. V,*
32. Matth. XIX, 9. Marc. X, 4. seq. Luc. XVI, 18. nec
Schammaeanae, nec Hillelianae sectae opinioni de diuorti-
is accessisse, nec mosi legem hac de re dictam simplici-
ter probasse, sed diuersam suam sententiam de intentione
Diuina circa coniugium proposuisse, et licet vel maxime
περὴν saltem fornicationem denotet: nihil ominis existi-
mo, SERVATORIS doctrinam non euertere iustitiam foren-
sem

fem dissolutionis matrimonii ex alia quoque causa secundum § 7. ax. 7. et § 8. ax. 4. gradatim concedendae. Pertinent enim DOCTORIS aeternae salutis verba de diuortio cum reliquis EIVS doctrinis ibidem propositis, quibus illa sunt inserta, non ad legem forensem cum coactione iudiciali per magistratum inferenda coniunctam, sed ad officia perfectionis Christianae praestantissima, quae, vti in reliquis capitibus, ita pariter in hoc capite sponte subeunda et eo minus cogenda, quo minus regnum CHRISTI homines obtorto ad se rapit collo, quod homines potius appetere, et, quo eius fiant participes, summa debent ope niti. Verum est, quod ex intentione DEI in prima creatione hominis, seu ex voluntate eius antecedente in coniugio instituyendo, illud debeat esse perpetuum: attamen est quoque EIVSDEM voluntas consequens, quod male concordantes coniuges, ad maiora mala vitanda, seiungantur. Hominibus itaque eiusmodi, qui commodiore via in iustum redigi nequeunt ordinem, in Christiana quoque re publica ad exemplum MORIS concedenda potius matrimonii dissolutio secundum duritiam cordis, quam vt, negata eadem, peccatis sodomiticis, adulteriis, perpetuis turbis, parricidiis, simulque aeternae salutis iacturae ansa praebetur. Accedit adhuc, quod SERVATOR noster alias detestatus sit strictam legum Diuinarum interpretationem, quae circa verba haeret, relicta earundem potestate cognoscenda ex ratione legis *Matth. XXIII. integr. Marc. VII.* cur ergo deberemus in causa diuortii soli verbo *neg-
vitas* inhaerere, nec interpretatione per aequitatem doctrinam CHRISTI ad alias causas violationem fidei coniugalis vel directe vel indirecte continentes, vel eidem aequipollentes, finemque matrimonii in perpetuum euerrentes, exten-

extendere? quorsum etiam implacabile odium in vitae insidias olim degeneraturum merito retuleris. Cum vero hanc materiam plenius executi sint ex Theologis B. LUTHERVS *Part. II. Tom. II. Altenb. pag. 218.* SARCE- RIVS *vom beil. Ehestand P. IV. p. 145.* BVXTORFFIVS *de Diuortio p. 118.* et ex ICTIS BRVCKNER. *Decif. Iur. matrim. c. XVI. n. 13. et 19. et c. XXV. n. 6. 19. ad finem capit. L. B. de COCCEII Iure Controu. Tit. de Diuort. p. 5.* CONSIL. HA- LENS. *T. I. Lib. Conf. 95. n. 2. ad 12.* BOEHMER. *de Iure eccl. Profess. Lib. IV. 19. § 30. et 32.* ZIEGLER. *de iure maiest. Lib. I. c. 7. § 9.* SAM. STRYK. *Diss. de Diuortio propt. infid. vir. KEYSER Diss. de Iure Princip. Euang. circa diuort. § 41. sqq.* SPENER *Diss. de Iure repudior. imprim. ex im- placab. odii caus. BODIN. de Diuortio propter delictum,* lectorem ad haec scripta ablego. Nullus IX) quoque *axiom. IX)* dubito, quod soluto matrimonio non solum innocenti, sed etiam nocenti, si donum continentiae non habeat, secundae nuptiae sint concedendae: quamvis huic im- perari soleat, vt sine pompa, *in der Stille, ohne Ge- pränge*, nuptias celebret, ne res bene gesta videatur. Quod reliquum est, X) facile intelligitur, remoto sa- *axiom. X)* cramento a matrimonii, inter Protestantes exulare sponsalia de praesenti, ex mente Iuris Canonici sumta indissolubilia, neque eadem effici per verba: *Braut und Bräutigam wollen von diesem Augenblick an, vor GOTT als Eheleute angesehen seyn.* BOEHMER. *Diss. de Incongr. prax. doctrin. de sponsalib. de fut. et de praef. et Iure Eccles. Profess. Lib. IV. pass.* Neque mihi aliud dicendum videtur, si sponsalibus accesserit concubitus: nam licet desponsati ipso facto consensum in praesens matrimo- nium declarasse dicantur; haec tamen declaratio minime secundum praescripta legum facta est, vt adeo nec possit gaude-

gaudere ciuilibus matrimonii effectibus. Coactio quidem sponsi, ad sponsam stupratam ducendam, ex alio defendi potest fundamento, maxime ex damno irreparabili sponsae dolo sponsi illato: sed quae de diuortio propter implacabile odium prolata sunt, eandem facillime excludunt.

§ XIII.

Consect. 1. Colligo igitur ex deductis, 1) sponsalia qualiacunque *de Transf.* et mutuo consensu gratuito et transactione posse tolli: *contra sponsalia.* nullo obstante sponsaliorum de praesenti terriculamento; quidquid alii dissentiant, sponsalia de praesenti ex mente Juris Canonici ante Concil. Tridentinum pro sacramento matrimoniali habita turpiter miscentes cum nostris sponsalibus puberum, perfectis, purisque, confutati a BOEHMERO *cit. Diss. et Iur. Eccles. Protest. Tit. de Transact. § 4.* atque a IO. S. STRYKIO *Diss. de Reliq. sacrament. in matrim. C. II. § 38. seq.* Interea in quibusdam locis transactio demum permittitur auctoritate consistorii, quod ibidem ad sponsaliorum valorem requiratur, vt publice declarentur, adeoque iterum publice dissoluenda sint, et quo simul praecaueatur fraudibus binorum sponsaliorum, ac vt partes de fide seruanda vitandoque leuitatis animi scandalo admoneri queant; qua in re eousque proceditur, vt aduocatus fisci consistorialis contra desponsatos priuatim a sponsalibus resilientes agere teneatur, qui arrhis consistorio cedentibus, imo alicubi praeterea pecuniae quadam summa multentur, atque aduocato fisci operae suae pretium soluere tenentur. Sed de vtroque priore momento saepe ipsum cum partibus transigit consistorium: ac, si dicendum, quid res sit, nimia haec mihi videtur poena leuis animi, digna emendatione, quae potius pertinet ad reliquias supra

§ 11.

§ 1. *mom. 3.* traditorum de Officialibus Episcoporum, quorum vestigia in multis legerunt Consistoria Euangelicorum ad instar Officialatum composita. Porro 2) recte se habent, qui validam iudicant et remissionem gratuitam et transactionem aduersus matrimonium, si dubium probabile difficultis exitus intercedat, an vnquam validum initum sit inter partes matrimonium, quia tunc non tam de matrimonio, quam de lite transigitur. HEIG. *P. II. Q. 17.* MARP. CONS. *XXV. n. 291.* ZIEGLER. *ad LANCELOTT. Inst. Iur. Canon. Tit. de Transact. ad § 5.* BOEHMER. *Introd. in Ius Digest. Tit. eod. § 8.* Inextricabiles enim tam ratione facti quam ratione iuris de existentia matrimonii eiusque efficacia oriri possunt lites, vix aliter quam mediante transactione vel remissione mutua expediendae. Ne tamen tale quid simulando partes verum matrimonium ex friuolis dirimant causis, omnino opus est, vt talis compositio amicabile auctoritate magistratus competentis fiat, quo causa dubii probabilis cognita fraudibus obuiam eatur. Quod ad ipsum matrimonium attingit indubitatum, 3) non video, quid obstat tali transactioni, qua coniuges a thoro et mensa priuata quoque sola transactione separantur inuicem: siquidem adhuc inter eos durat vinculum connubiale, cum spe redeundi in gratiam, et neutri parti transitio ad alia competit vota, penes coniuges vero est suspendere voluntate mutua actualem non minus procreationem sobolis, quam adiutorium, vel huic certum dare modum; si creditoribus, vbi communitio bonorum inter coniuges obtinet, nullum inferatur detrimentum. Intempestiuo igitur zelo Consistoria solent nonnulla siue sponte siue denunciatis vrgentibusque ministris ecclesiae, in tali casu contra coniuges inquirere, eoque ipso lites de totali diuortio maiore cum reipublicae atque ecclesiae

E fia

Conf. 4. de Transact. ad totale diuortium priuata siue scandalo excitare. Ex aduerso 4) transactio ad plenariam matrimonii dissolutionem priuato ausu temere suscipienda cum salute reipublicae atque honestate publica subsistere nequit: adeo, vt 5) nec Iudaeis in rebuspublicis Protestantium subsistentibus concedenda sit: siquidem ista prohibitio non ex sacramento matrimoniali, sed ex habitu matrimonii ad statum

Conf. 5. de Iudaeorum matrimonium civilem descendit, ratione ad omnes in republica subsistentes peraeque spectante, qualium civilium legum dispositione derogatur Iudaeorum iuribus, quae ipsis singularem formantibus rempublicam ex Legibus competierunt Mosaicis. Quodsi

Conf. 6. de Transact. iudiciali ad diuortium totale. vero 6) coram iudice competente siue inter Christianos siue inter Iudaeos his nata sit de diuortio totali et super iusta quadam causa, quae secundum § praeced. repudium etiam inuiti coniugis efficere possit, utpote si a suspecta vitae ratione, moribus intolerabilibus atque incorrigibilibus, vel post matrimonium assumtis, vel antea dissimulatis, si a dissipatione bonorum, famae omnisque fortunae iactura ex dolo coniugis proueniente, loco mutui adiutorii innocentem euerrente coniugem, vel alia quadam causa rationabili indelebili fastidium odiumque urgeatur internecinum, si de impotentia immedicabili superueniente queratur coniux dono continentiae destitutus, factique propositi probabilitas non deficiat, atque omnis collusio coniugum exsit, non video, cur, frustra adhibita admonitione seria, ante omnia sedulo permittenda, coniugibus propter duritiam cordis et ad maiora mala auertenda, transactio pro dissolutione plenaria matrimonii non debeat indulgeri, imo cur idem fieri nequeat, si nulla quidem implacabilis odii ratio allegetur solida, illud tamen, aliis viis lenioribus frustra tentatis, non extinguatur. Certe ego existimo, magistratum tunc MOSEMETIMPERATOREM IVSTINVM II. quem § 10. accepimus, tuto sequi posse: atque reiecta sacramenti opinione non solum LVDOVICI in Doctrina Pandect. Tit. de Transact. § 4. infra. idem sentit, verum etiam a DNO PRAESIDE percepit, quod ante aliquot annos inelytus ICtorum Ordo in hac Fridericiana Vinarium

versus ita pronunciauerit, litem inter coniuges quatuordecim annis acerrime agitatam tandem ita componens. Admissa vero tali transactioni inter Iudaeos, maritum vxori omnino secundum mores eorum libellum diuortii dare debere cum disciplina eorumdem, quae in rebus publicis nostris relinquatur ipsis, *Conf. 7. ubi* dicta § 9. indigitant. Vbi autem 7) prouinciali lege *cerlege pro-* tae tantum diuortii causae approbatae sunt, videndum, num *uinciali* determinatio saltem pertineat ad diuortium ab inuito, quae *causa di-* transactioni non obstabit, aut generalior sit dispositio, causae *gra- uort. de-* uitas tamen transactionem suadeat, tunc adeundum est auditori *termina-* um ipsius Principis pro impetranda approbatione, quod etiam *tae.* pro approbando diuortio inuiti ex causa praeter determinatas *rationabili* fieri poterit. Id 8) dubio caret, quod in diuortio in- *Conf. 8. de* uiti licet coniugis ex iusta decernendo causa transactio de aliis *Transact.* quaestionibus minus principalibus, utpote de bonis, solutione *super acci-* aeris alieni, liberorum educatione, similibus fieri queat. *dentalibus*

§ XIV.

Coronidis loco adhuc paucis dicendum, 1) quod de trans- *Coroll. 1.* actione contra matrimonium proposita, ex rationis paritate si- *de pacto* mul ad pactum spectent remissorium. Deinde 2) ex iisdem se- *remissorio.* quitur, perperam vulgn reiici delationem iuramenti iudicia- *Coroll. 2.* lis contra matrimonium: cum tamen eiusmodi delatio semper *de iura-* fiat approbante per sententiam interlocutoriam iudice, cuius ar- *menti rela-* bitrio etiam hoc casu iusiurandum est relinquendum, ut fiat *tions.* etiam medium expediendarum litium matrimonialium, quamuis praestatio eius ad matrimonii dissolutionem tendat, si collusionis suspicio nulla emergat. Quemadmodum vero 3) in republica, *Coroll. 3.* maxime Christiana, dissolutio matrimonii nec priuati arbitrii est *de Compro-* nec priuata transactione suscipienda: ita nec procedit compro- *missio.* missum haec de re; nisi illud in litibus matrimonialibus fiat in magistratum ordinarium competentem. Quod pariter obtinet, si desceperetur de matrimonii existentia, imo et de sponsaliorum dissolutione, ubi haec Consistorii auctoritatem requirit.

T A N T V M.

E 2

NOBI.

NOBILISSIMO ATQUE CONSVLTISSIMO
DOMINO CANDIDATO

S. P. D.

PRAESES.

Rem arduam aggressus es, AMICE AESTVMATISSIME, de vi transactionis contra matrimonium specimine TVO inaugurali disceptans: turbas enim circulos communis Doctorum opinionis. Sed saluae res sunt TVAE: tanta enim non est communium opinionum auctoritas, ut solidioris Iurisprudentiae scita rectamque vincere possit rationem: nisi fidem quandam carbonariam, sit venia verbis, vel circulatoriam debonestantem Iureconsultos et Iurisprudentiam loco genuinae legum scientiae stabilire velimus. Anteponenda potius est omni auctoritatis praerudicio iurisurandi religio, qua doctores constricti ubique agere tenentur secundum scientiam et conscientiam: ast scientiam dicere non ausim, ubi ignorata ratione, cur dictum, saltem nominus, a quo dictum sit. Certe non video, cur nos deterioris esse debeamus conditionis in relinquendis erroribus inveteratis, quam maiores nostri fuerunt: nisi ipsi quaeramus insufficientiae atque ignorantiae nostrae asylum in communibus opinionibus. Verum est, quod temere ab aliorum iradiis iusta ratione nitentibus recedendum non sit: sed verum quoque est, quod dedeceat, vel hebetem vel timidum esse ad intelligendum id, quod melius est, errore communi detecto. Recte igitur, CANDIDATE DOCTISSIME, TVAS iniisti rationes, quod in themate propositio mediam servaveris viam inter audaciam et timiditatem, ac circumspecte versatus sis, in communi errore oppugnando. Id tantum velim, ut TIBI vacasset, largiori tractatione exponere rem, cuius primas tantum dedisti lineas. Interea temporis licet inseruiendum TIBI fuerit, paucissimis verbis multa iam dixi-

dixisti, quae ulterioribus meditationibus viam pandunt.
Nihil ergo mihi restat, quam ut opusculum aequae ac studia
academica absoluta, summosque TIBI iam decretos in lure
honores gratuler, qui, ut ex sententia TIBI fluant omnia, ex
animo adprecor, TVI semper studiosissimus. Vale. Dab.
Halae Magdeburgicae die XXVIII. Maii MDCCCLVII.

PRENOBILISSIMO ATQVE CONSVLTISSIMO
DOMINO CANDIDATO

S. P. D. A. P.

IOANNES PHILIPPVS CARRACH

SERENISS. PRINC. YSENBURG. NEC NON CELSISS. COMIT.
YSENB. BVDINGENSI A CONSILII AVLICIS ACTVALIBVS,
IVR. PROFESS. PVBL. ET ICTORVM ORDINIS
ADSESS. IN REG. FRIDERICIANA.

Defendendam suscipis, AMICE SVAVISSIME, causam
arduam aequae ac singularem, quam plerique Iuris
Consultorum, si non improbam prorsus et salutariter aduer-
santem doctrinae, certe scopulosam censuerunt et aliquan-
do saltem temerariam. Paucissimis enim ante hoc saeculu-
m perspecta fuerunt genuina de causis coniugale specta-
ntium consortium statuendi fundamenta, nostra vero aetate
non desunt, qui cum ATTEIO CAPITONE religioni sibi
ducentes, a traditis maiorum diuortium facere, in pro-
culcatis satius ducunt haerere ac proteritis auctorum, qui
ipsi modice a doctrina instructi fuerunt, verbis, quam cu-
riosiore ad ipsam veritatem penetrare obseruatione. Re-
ctissime igitur rationes TVAS subduxisti, CONSVLTISSI-
ME CANDIDATE, ubi eam calcasti viam, quam ad matri-
moniorum indolem explorandam primi omnium monstra-
runt scientissimi iuris viri, qui nostram illustrarunt Fri-
dericianam. Illud, quod iam tractas, matrimonialium
quaestionum caput primum est ex iis, in quibus dispi-

ciendis nondum versati sunt isti melioris notae et solliciti
magis interpretes. Tanto antiquior ergo mihi suppetit
ratio, TIBI ingenium sublime et erectum, optimam in-
tegrissimamque animi naturam, exactum diligentiae val-
de probabilis pensum, labores in utraque, qua disciplinae
vacasti, Academia studio incitato feliciter ad finem per-
ductos, honores demum praemio TIBI decretos festis gra-
tulandi vocibus. Fortunet TIBI hos DEVS honores, eoque
bene iuuante omnia TVA bonis in eas auspiciis, iustae
OPTIMI PARENTIS patriaeque spei accommodis. Vale,
mihique TVI amantissimo bene cupere perge. Hallae Sali-
cae V. Kalend. Iunias A. G. H. R. C. D. M. C. C. L. V. II.

Monfieur,

VOUS voilà donc sur les bancs pour y soutenir publique-
ment une thèse. Je vois déjà, que vous alés vous
en acquiter avec toute la capacité qu'on a lieu d'attendre
d'une personne, qui a toujours fait ses plus tendres delices
des études. Je croirois manquer à l'amitié, dont vous
m'avez honoré pendant le séjour que vous avez fait ici,
si dans un jour comme celui-ci, je ne vous temoignois
pas la part que je prens à la glorieuse recompense que
vous recevés aujourd'hui de Vos veilles. C'est avec toute
l'ardeur imaginable que je vous felicite sur le degré de
Docteur dont on couronne Votre merite. Fasse le Ciel, qu'il
tende à sa gloire, au bien de la patrie et à Votre propre
avantage. Conservez-moi, je vous prie, Votre pretieuse
amitié, la mienne envers vous sera à l'épreuve de la dis-
tance des lieux et du tems. Je suis avec une estime infinie
et un passionné attachement.

Monfieur,

Votre

à Halle ce 25 May

très-humble et très-obeissant
serviteur

1757.

A. C. DE RODENBERG, de Cleues.

Mon-

Monsieur,

Le jour, que vous allez commencer, est un des plus remarquables, c'est aujourd'hui que le laurier doctoral vous sera imposé; ce jour est solennel pour vous, permettez que je dise qu'il l'est aussi pour moi. Si j'étois moins Votre ami, je pourrais peut être vous envier une déclaration si éclatante de Votre erudition, mais je le juge très juste, que le monde, qui a été témoin de Votre attachement aux études, le soit aussi de la récompense que Themis vous en donne aujourd'hui. Vous allez défendre une dispute bien solide, moi j'ai l'honneur d'être de vos opposans, pour vous je prévois déjà les louanges qui vous en viendront, mais pour moi je ne sai, si je soutiendrai bien cette charge, cependant j'aime mieux d'être refuté de vous que de tout autre, et j'espère que cette petite controverse ne diminuera pas l'amitié dont vous m'avez honoré jusqu'à présent. Vous allez à Votre patrie qui vous attend, allez y et montrez vous en Docteur, la gloire vous y conduira, allez y heureusement. Que la distance du lieu et le changement de l'état ne vous empêche de vous souvenir quelquefois de

HERMANN HEROLD OPPERMAN

IV A Votre

très humble serviteur

à Halle le 27 Mai

C. A. DOBLIN,

1757.

d'Hermesdorf en Prusse, Opposant.

Monsieur,

L'amitié dont vous m'avez honoré pendant Votre séjour d'ici, ne me permet pas de garder le silence à l'occasion, ou j'ai le bonheur d'être témoin de Votre savoir. Quel a été Votre zèle dans la Jurisprudence! et que vous êtes expert dans toutes ses parties, qui sauroit donc blâmer, que vous êtes résolu d'en convaincre le monde sur la chaire publique, et je ne doute nullement que chacun n'admi-

n'admire vos lumieres, voyant avec quelle adresse vous savez ecarter toutes les attaques qu'on pourroit faire contre Votre Dissertation bien dressée. Il n'est donc que juste, qu'on vous couronne avec le titre de Docteur en Droit, caractere convenable à Votre merite. J'ai donc l'honneur de vous en feliciter de tout mon coeur, faisant des voeux au Ciel, pour qu'il garde Vos jours en faveur du public et comme l'appui de Votre illustre famille. Je me recommande au reste dans Vos bonnes graces, et je suis avec beaucoup d'attachement,

Monsieur,

Votre

à Halle le 27 Mai
1757.

tres humble et très obeissant serviteur
J. H. D. ESSELEN,
de Bochum en Westphalie, Erud. en Droit.

PRAENOBILISSIMO ATQVE DOCTISSIMO
HONORVM DOCTORALIVM CANDIDATO
AMICO SVO LONGE AESTVMATISSIMO
S. P. D.

I. G. BRAVN, BEROLIN. OPPONENS.

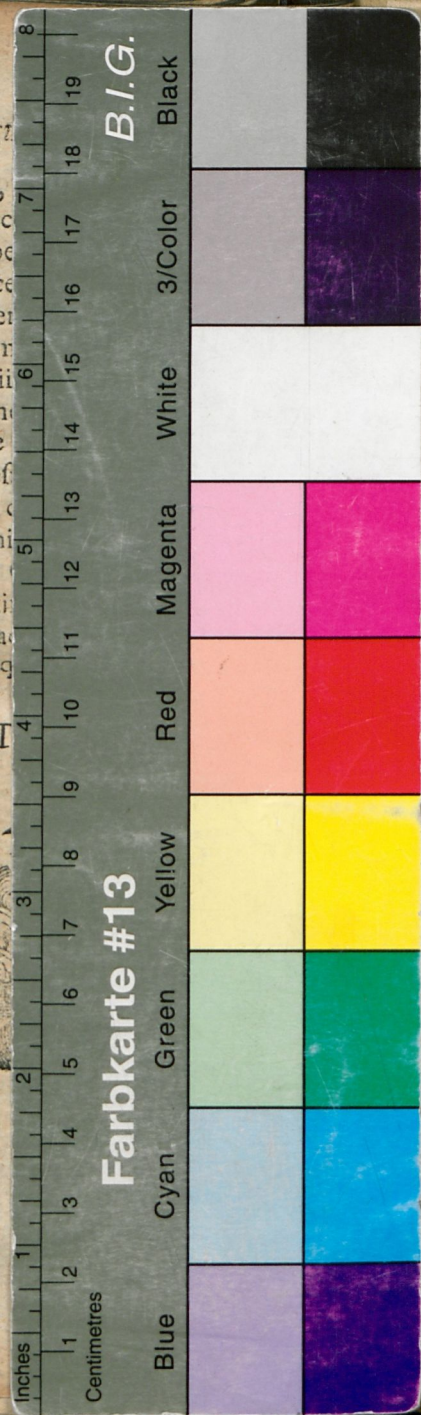
*Quantum in omnibus iurisprudentiae disciplinis exbau-
riendis atque perspicendis operae studique collocaue-
ris, quamque felici successu ad interiora Themidis penetra-
lia accesseris, vel ex hoc, quod in publicum profers, erudi-
tissimo industriae TVAE specimine latere potest neminem.
Gratulor igitur TIBI eximios ac plane singulares TVOS in
legitima scientia profectus; gratulor TIBI honores, quibus
insigniendus, Doctores, debita virtutibus TVIS praemia.
Sint haecce prima tantum fortunae TE manentis stamina,
quibus corruscus summi rerum humanarum moderatoris
sub auspiciis ad ampliores atque eminentiores honorum di-
gnitatumque gradus impigre ascendas, omnique tempore so-
spes et incolutis mei memoriam amicitiae TVAE sacram
perpetuo conserues. Vale. Dubam Halae Salicae, d. XXV.
Maii MDCCLVII.*

ULB Halle
004 931 394

3

B.I.G.

Farbkarte #13

Q. D. B. V.
DISSERTATIO INAUGURALIS IURIDICA
DE

17573, 478. 9
32
280

I TRANSACTIONIS CONTRA MATRIMONIUM

QVAM
IN REGIA FRIDERICIANA
PRAESIDE
PERILLVSTRI DOMINO
DANNE TOBIA CARRACH
ICTO
TENTISS. PORVSSORVM REGI A CONSILIIIS INTIMIS
IVRIVM PROFESSORE PVBLICO ORDINARIO
INCLYTI IVRISCONSVLTORVM ORDINIS IN FRIDE-
RICIANA SENIORE ETC.
PRAECEPTORE AC FAVTORE
VSQVE AD CINERES COLENDO
PRO
MMIS IN VTROQVE IVRE HONORIBV8
ET PRIVILEGIIS DOCTORALIBV8
RITE CAPESSENDIS
DIE 28 MAII MDCCCLVII.
ACIDAE ERVDITORVM DISQVISITIONI SVBMITTIT
A V C T O R
IOANNES FRIDERICVS BLANK
INSTROBVRGO-LITHVANVS.

HAMBVRGI
PETERIS I. C. PISCATORIS, AMPLISSIMI SENATVS TYPOGRAPHI

